

Rozhovor Lubomíra Štrougala pro západoněmecké novináře.

Řekl, že v r. 1959-1960 jsem s reformami začali. Bohužel se jich politické vedení v r. 1962-63 vzdalo. Pak začala druhá etapa reformy v r. 1965-67. Dnes musím říci pokračoval Štrougal, že dnes plně stojíme za reformami schválenými XIII. sjezdem KSČ v r. 1966. V r. 1968 se reformami prorazily určité politické bariéry. V r. 1986 jsme přistoupili k nové reformě, její třetí etapě. Všechny tři etapy jsou spolu spojeny. Měli jsme tedy v Československu vlastní autory reform, která odpovídá československým podmínkám. Velmi rozhodně šéf československé vlády zdůraznil, že existují zároveň společné momenty v různých projektech reformem socialistických států a Československo pozorně sleduje maďarské, sovětské, bulharské a polské zkušenosti. Avšak pokračoval Štrougal, mysleli jsme sami a dále myslíme samostatně. Jakkoliv uznáváme hospodářské zákonitosti je racionalizace společenských procesů v takové ekonomické formě jakou má Československo záležitost velmi složitá. Avšak, opět Štrougalův výrok, musíme to zkusit, poněvadž není alternativy. Dvě zpoždění by byla chyba, ale subjektivistické, voluntaristické zrychlení rovněž.

Štrougal přiznal i politický, hospodářský a společenský odpor, který se klade přestavbě a reformním projektům staví do cesty. Jako záruku, to slovo záruka klade autor článku ve "Frankfurter Rundschau" do uvozovek, jako záruku, že se současná reforma musí podařit cituje Štrougal nejen známé přísloví "do třetice všeho dobrého", ale to, že je to jednoduché většina je přesvědčena, že se takto už hospodářství nedá řídit. Že se dosavadními metodami společnost nedá už nadále ovlivňovat. Malá středoevropská země musí navázat na své dějiny, na vyspělé hospodářství a demokratické tradice. Šéf federální vlády se netajil tím, že teorie socialistické ekonomie není ještě dostatečně rozvinuta. S hospodářskou reformou musí jít nevyhnutelně proces demokratizace, který činí lidi a občany plnoprávnými účastníky dění. Stále znova se ve Štrougalových výrocích vrací: není jiné alternativy.

Na otázku co pokládá za největší úspěch a za největší neúspěch své 18-leté vlády, dal odpověď: Je to poněkud nelogické celých 18 let vést vládu, nepokládám to za velmi racionální, avšak to je již historie. Co je v mých očích nejdůležitější? Že se nám nepodařilo včas zavést reformu. Naše země potřebuje reformy. Článek ve "Frankfurter Rundschau" připomíná, že v r. 1968 byl Štrougal od dubna do listopadu náměstkem předsedy vlády. V lednu 1970 se stal sám jejím šéfem. A opět jeho výrok: Tenkrát jsme s reformou začínali, protože tenkrát také začal sestup Československa na žebříčku hospodářských významných zemí. Poznali jsme, že ve vědecko-technické revoluci, která začala počátkem 60-tých let, neudržíme krok. Bohužel, politické vedení vždycky selhalo, jednou pod vedením toho, jindy pod vedením onoho. V čem vidím šanci a naději? Že žijeme v době, kdy jsou reformy nezbytné. Jsem přesvědčen, že se od cesty reformy nelze odchýlit. Rozhodující je faktor času, tím že se opozdíme prohráváme, při optimálním tempu vyhráváme. Československo je přízřivobivá země, která disponuje dobrou inteligencí, jak technickou, tak duchovně vědnou. Jak řekl Lubomír Štrougal, jestliže pro tento kurs lidí získáme, mohla by naše země zaznamenat nejlepší reformní úspěchy. Nechci nás srovnávat s Maďary, také Sověty a nebo Poláky. Jsme skromnější. Nechceme dávat světu žádný mezinárodní vzor. Myslím si, že některé problémy které dnes prožíváme mohli bychom po pěti až sedmi letech překonat. To je naděje, kdybych ji neměl, neseděl bych tu.

Potom se Štrougal rozhovořil o úpadku kdysi tak dobrého podnikového managementu v plánovaném hospodářství, které degradovalo ředitele podniků a příjemce příkazů a na úřednické vykonavatele bez fantazie. To je třeba zmínit i kdyby to mělo vyvolat přechodné krize. Přirozeně, že je proti změně také odpor v krajích a okresech. A opět Štrougalův výrok: I ve vládě jsou problémy. Mnozí chápou jiní ne. Mnozí mohou pochopit zítra nebo pozítří, jiní ne. Také to si vyžádá určité změny. Nechci tento odpor personifikovat i když by se personifikovat dal. To by však neposloužilo věci.

Článek ve "Frankfurter Rundschau" pokračuje. Štrougal opět mluví o politické aktivizaci společnosti, je konfrontován s otázkou, zda jím tak zdůrazňovaná vůle politické spolupráce ve společnosti, nevyžaduje také gesto vůči těm částem společnosti, které byly po srpnu 1968 vytlačeny na okraj, vůči komunistům vyloučeným ze strany. A tu se sám dostává do diskuze, když na adresu Alexandra Dubče-

ka říká: Je to velice choulostivá otázka, dávat dnes absolutní odpověď by nebylo na místě. Rozuměli-li jste dobře mému kolegovi Miloši Jakešovi, podle Schlaichera, zde má Štrougal na mysli jeho výrok - víc demokracie, znamená víc socialismu, potom existuje taková šance. Jde o to jak postupovat, existují o tom určitá rozdílná stanoviska. Podívejte se, Dubček poskytl interview "Unitě" jenž prošel celým světovým tiskem. Nebudu to analyzovat, něco tam ale zchybí. Dubček není dost sebekritický. Osobně se domnívám, že byla tenkrát zásadní chyba, že se Dubček v lednu 68 dostal do čela. Byl to slabý člověk pro tu epapu, věděl to dobře. Konec citátu. Zde hned přičiníme poznámku.

Jakto, že se o tomto mluví takto s vyloučením československé veřejnosti. Naprosto to nevypadá, že by to bylo tak proto, že by silné vedení mělo ohled na domněle slabého muže. Každý ví, že všichni ti siláci od Štrougala přes Biľaka a Husáka až po Jakeše mají ohled jen na sebe. Takové téma se nepřívětivými poznámkami s vyloučením veřejnosti aniž by se k nim napadený mohl sám veřejně vyslovit, řešit jistě nedá. To by byla špatná glasnost. Avšak takový námět si vyžadá větší prostor a jistě mu jej v brzké budoucnosti poskytneme.

Teď zpět k závěru referátu ve "Frankfurter Rundschau". Kde autor parafrázuje Štrougalovy výroky. Pro diferencovaný proces dorozumění je teď zapotřebí realistického a sebekritického přiblížení se. Potom je citován Štrougalův výrok: Přemýšlíme o věcech, jde o to jak, kdy a komu se přiblížit. Věřím, že vývoj běžím směrem který si přejeme. Pluralismus zájmů existuje, což v minulosti nebylo ideologií uznáváno. Jde o to zde se to má institucionalizovat, nebo ne. Na to bych nechtěl odpovídat ani tak ani onak. Myslím si, že náš institucionální pořádek, poskytuje možnosti, aby to přišlo k plaanosti. Není třeba tento pořádek měnit, ale spíše změnit způsob obsahového přístupu k problému. Politika otevřenosti vyžaduje i určitou míru tolerantnosti. Dialog je výměna rozdílných názorů. Dnes tendo dialog pokračuje, který jak to vyplývá z rozhovoru s Lubomírem Štrougaem, nebyl západními novináři takto předvídan.

My dodejme, že se k tomu a onomu, dá mnohé poznamenat. Neméně se klade naléhavá otázka, proč je možno v Československu mluvit o vážných otázkách vážně jen se západními novináři ale nikoliv s vlastními občany. Svobodná Evropa.

Michail Štatrov: D á l e ... d á l e... dále...

Rosa Luxemburgová: Ze prvé jsem vlemi ráda, že mohu poprvé vystoupit na ruskou scénu, dříve jsem byla nepohodlná. Za druhé, řeknu tady to, co jsem nikdy nemusela revidovat, s čím jsem se narodila jako socialistka a s čím zemřu.

Martov: Rosa, trochu ztlumte, až budete mluvit o klice.

Rosa: Juliji Osipoviči, rozhodnu sama, co a kdy mám říkat. /Lenin se tiše směje/. Když bolševici uskutečnili revoluci, stali se jako první z nás lidmi činu a tím zabránili čest mezinárodního socialismu... Chválabohu, že se konečně našli mezi Vámiž lidé, kteří celému světu ukázali, že dávají přednost nikoliv kongresům, sjezdům hlášením a referátům o revoluci, ale revoluci samé!

Lenin: Výborně, Rosa!

Rosa: Bude-li ovšem politický život zardoušen v zemi...

Martov: To je ono, právě tohle!

Rosa: /nevěnuje Martovovi pozornost/... Sověty se také nebudou moci vyhnout progresivní paralýze. Bez všeobecných voleb, svobody tisku a shromažďování, svobodné výměny názorů, život v každé společenské instituci odumírá, stává se jen zdáním a jediným aktivním prvkem toho života je pak byrokracie. Život společnosti postupně upadá do spánku. Řídí ho pouze několik desítek velmi energických a bezmezným idealismem inspirovaných vedoucích stranických funkcionářů. Skutečné vedení je pak v rukou této desítky vedoucích představitelů, a dělnická elita se čas od času svolává jen proto, aby tleskala projevům vůdců a jednomyslně hlasovala pro předem napsané usnesení. Takže v podstatě je to vláda ěliky. Jejich diktatura samozřejmě není diktaturou proletariátu, ale diktaturou hrstky politiků... Socialismus bez politické svobody není socialismus. Svoboda jen pro aktivní stoupence vlády, jen pro členy strany ať by jich bylo sebevíc, to není svoboda. Svoboda je vždy a jedině pro ty, kdo smýšlejí jinak. Nebezpečí pro bolševiky začíná tam, kde se dočasná odporná nutnost mění v trvalou ctnost.

Lenin: Výborně, Rosa!... Nezapojíme-li lid do řízení státu, zůstaneme vládou pro lid a nikoli vládou lidu samého, vydáme zemi do rukou byrokracie, politiku nahradíme politikařením, budeme-li se jako čert kříží vyhýbat demokracii, bude-li třída nahrazena stranou a strana aparátem a aparát bude dělat to co řekne vůdce akaždý osobitý názor, lišící se od názoru vůdce, bude potírán jako zločin proti státu, bude-li kypící život zabit strachem a nahrazen kasárnami, narážíme tu na nejstrašlivější otázku - proč?

Nová doba č. 2/88.